SAYI IV (2018)

M. CASSIDY-WELCH & A. E. LESTER (Eds.), *Crusades and Memory Rethinking Past and Present*. London - New York 2015. Routledge, 172 sayfa (1 harita ile birlikte). ISBN: 9781138860650

Özge BOZKURTOĞLU ÖZCAN

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı III: Ocak-Aralık 2018) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır. Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: Ö. Bozkurtoğlu-Özcan, *Crusades and Memory Rethinking Past and Present*. Editörler: M. Cassidy-Welch & A. E. Lester, *Libri* IV (2018) 75-78.
DOI: 10.20480/lbr.2018015

Geliş Tarihi: 15.01.2018 | Kabul Tarihi: 21.01.2018
Elektronik Yayın Tarihi: 25.01.2018

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**M. CASSIDY-WELCH & A. E. LESTER (Eds.), *Crusades and Memory Rethinking Past and Present*. London - New York 2015.
Routledge, 172 sayfa (1 harita ile birlikte).
ISBN: 9781138860650**

Özge BOZKURTOĞLU ÖZCAN*

Papa II. Urbanus'un 27 Kasım 1095 tarihinde Clermont Konsili'nde *Deus Vult!* sloganıyla verdiği vaazlarla fiilen başlayan Haçlı Seferleri hareketi, dünya tarihinin önemli bir kısmını teşkil eder. 1291 yılında Akkâ'nın düşüşü, Hristiyanların Doğu'daki varlıklarına son vermiş olsa da Haçlı *ruhu* Osmanlıların yükselişe geçtiği 15. yüzyılda dahi canlı tutulmuş; hatta 21. yüzyılda Batı dünyasının Yakın Doğu'ya müdahalesi bir nevi *Haçlı Seferi* olarak nitelendirilmiştir. Haçlı Seferleri çeşitli halkların kutsal savaş algısını şekillendirmiş; savaşa katılan insanların ve kazanılan zaferlerin hatıralarının yaşatılması ile bireysel ve kolektif belleğin oluşumunda etkili olmuştur.

Crusades and Memory Rethinking Past and Present (Haçlı Seferleri ve Bellek Geçmişi ve Geleceği Yeniden Düşünmek) adlı eser alışılmışın dışına çıkarak Haçlı Seferleri'ni *bellek* ile ilişkilendirerek ele almaktadır. Editörler, 2014 yılında *Journal of Medieval History* dergisinin 40. sayısında yayınlanan, konuya ilişkin makaleleri bir araya getirmişlerdir. Eserde, *Contents* (İçindekiler [v]), makalelerin dergide yer alan künyelerinin sunulduğu *Citation Information* (Atıf Bilgisi [vii-viii]) ve esere katkıda bulunan araştırmacıların tanıtıldığı *Notes on Contributors* (Katkıda Bulunanlar Üzerine [ix-x]) kısımlarının ardından bellek ve Haçlı Seferleri'ne dair çalışmalara yer verilmiştir.

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. ozgeozcan@akdeniz.edu.tr | 0000-0001-6010-2066

Eserin giriş niteliğindeki makalesi *Memory and Interpretation: New Approaches to the Study of the Crusades* (Bellek ve Yorum: Haçlı Seferleri'ne ilişkin Yeni Yaklaşımlar [1-12]) M. Cassidy Welsch ile Anne E. Lester'in ortak çalışmasıdır. Editörler belleğin tarih metodolojisine girişini *Annales* ekolünün doğuşuyla bağdaştırırlar. Ekolden doğan "kolektif zihniyetler" kavramı psikoloji, sosyoloji ve tarihi yakınlaştırarak tarih yazımına farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Çalışma, Haçlı Seferleri'ne ilişkin yeni araştırmalar ve tarih yazım geleneğindeki yeniliklerden bahsedilmesinin ardından esere katkı sağlayanlar hakkında kısa bir tanıtım ile son bulur.

M. Cecilia Gaposchkin tarafından kaleme alınan *The Echoes of Victory: Liturgical and Para-Liturgical Commemorations of the Capture of Jerusalem in the West* (Zaferin Yankıları: Kudüs'ün Alınmasına dair Batıdaki Dini ve Lâik Anımsamalar [13-34]) adlı makalede, 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ün Haçlılar tarafından ele geçirilmesinin Batı'da bayramlar ve ilahiler gibi ritüellerde yer alarak toplumsal ve de bireysel belleğe kazınması ele alınır. Siyasi olayları kutsamak şeklindeki bu tarz bir yaklaşımın alışılmışın dışında olduğunu belirten yazar, bu uygulamanın Batı'daki Kudüs algısının ne denli önemli olduğunu gösterdiğine dikkat çekmektedir.

True Romans: Remembering the Crusades among Eastern Christians (Gerçek Romalılar: Doğu Hristiyanları arasında Haçlı Seferleri'nin Hatırlanması [35-50]) adlı makalede Christopher MacEvitt, I. Haçlı Seferi'nin, başta Yakûbi ve Ermeni olmak üzere Doğu Hristiyanları tarafından tarihsel ve kolektif bellekleri ışığında nasıl değerlendirildiğinin izini sürmektedir. Daniel kitabındaki '4 canavar' anlatısının Doğu Hristiyan kimliğindeki yerini aydınlatan çalışmaya göre 4. 'canavarın/imparatorluğun' Roma olduğunu varsayan anlayış doğrultusunda Doğu Hristiyanları, apokaliptik bir bakış açısıyla I. Haçlı Seferi ile Doğu'ya gelen Frankları 'gerçek' Romalılar olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda Doğu Roma'nın temsil ettiği Hristiyanlık ile İslamiyet arasındaki denge bozulmuş; Franklar Doğu Ermeni ve Süryani kroniklerinde Doğu Romalıların yerini almıştır.

Constructing Memory: Holy War in the Chronicle of the Poles by Bishop Vincentius of Cracow (Belleğin İnşası: Krakow'lu Psikopos Vincentius'un *Chronicle of the Poles* isimli Eserinde Kutsal Savaş [51-65]) adlı çalışma 12. yüzyılda kaleme alınan ve Polonya tarihine ilişkin eseri analiz eder. Darius van

Güttler-Sporzyński, Piast Hanedanı'nın 1147, 1166, 1192 yıllarında putperest Prusya kabilelerine yapılan seferler ile tahtı ele geçiren II. Kazimiers'in 'kutsal savaş' olgusu aracılığıyla meşruiyetini pekiştirmeyi hedeflediğini ileri sürmektedir. Kronik, Polonyalıların daha sonraki Haçlı Seferleri'ne katılımında da tarihsel bir dayanak teşkil eder.

Nicholas L. Paul, *In Search at the Marshal's Lost Crusades: The Persistence of Memory, the Problem of History and the Painful Birth of Crusading Romance* (Marshal'ın Kayıp Haçlı Seferi'nin İzinde: Belleğin Devamlılığı, Tarihin Problemleri ve Haçlı Edebiyatı'nın Sancılı Doğuşu [67-85]) başlıklı çalışmasında şövalye William Marshal (ölüm: 1219) için John adlı biyografi yazarının kaleme aldığı "The History of William Marshal" adlı eserindeki 1184-1186 yılları arasındaki boşluğa açıklama sunmaktadır. Şövalye William'ın Pembroke ve Striguil düklüğü ve III. Henry'nin kral naipliği sırasındaki başarılarına detaylarıyla yer veren yazar, 1187 yılında Kudüs'ün düşüşü ve Kutsal Haçın Müslümanların eline geçmesiyle Hristiyanların uğradığı bozguna değinmemek için bu döneme 19.214 dizelik eserinin yalnızca 11 dizesinde yer vermiştir. Dönemin diğer eserlerinde de yazarların bu tutumu tarihsel gerçeklik ve anlatı arasında seçim yapmalarını zorlaştırarak Haçlı edebiyatının doğuşunda bir handikap oluşturmuştur.

Anne E. Leister, *What Remains: Women, Relics and Remembrance in the Aftermath of the Fourth Crusade* (Geriye Kalan: Dördüncü Haçlı Seferi'nin Ardından Kadınlar, Kalıntılar ve Hatıra [86-103]) adlı makalesinde Dördüncü Haçlı Seferi'ne dair bireysel ve toplumsal hatıralarını Konstantinopolis'in Latinler tarafından ele geçirilmesi üzerine sefere katılan üst düzey savaşçı ve idarecilerin başta eşleri olmak üzere gönderdikleri kutsal kalıntılar ekseninde ele almaktadır. Genelde geri dönmeyen eşlerinin hatıralarını önce bireysel koleksiyonlarında saklayan kadınlar daha sonra bu kalıntıları manastır ve katedrallere vakfetmek suretiyle topluma mal etmişlerdir. Bu anlamda kalıntıların Doğu'dan ve Konstantinopolis'ten batıya doğru yolculuklarında kadınların üstlendiği aracı rol ve Avrupa'daki insanların Haçlı Seferleri'ne bakışı ile seferlere katılanların hatırası aracılığıyla oluşturulan toplumsal bellek makalede örneklerle incelenmiştir.

Müstakil bir eserin bu kez V. Haçlı Seferi bağlamında ele alındığı bir diğer çalışma olan Hiliam J. Purkins'in *Memories of Preaching for the Fifth Crusade in Caesarius of Heisterbach's Dialogus Miraculorum* (Caesarius of Heisterbach'ın Dialogus Miraculorum'un da V. Haçlı Seferi'ne dair Vaaz Hatıraları

[104-120]) adlı makalesidir. *DM* Sisteryen Keşiş adaylarının eğitimi amacıyla 13. yüzyılın ilk yarısında kaleme alınmıştır. 1213 yılında Papa III. Innocentius'un vaazı ile başlayan V. Haçlı Seferi ile çağdaştır. Dolayısıyla yazar eserinde Olivier of Paderborn, Keşiş Henry ve de Birader Bernard gibi dönemin vaizlerinin vaazlarına yer vermiştir. Eser bir Haçlı tarihi olmamakla birlikte keşiş adaylarına Doğu'daki dindaşlarının mücadelelerini unutturmamak ve *negotium crucis*'e olan sorumluluklarını kendilerine belletmek açısından önemlidir.

'*O Damietta*'; *War Memory and Crusade in the Thirteenth-Century Egypt* ('Ah Dimyat': 13. Yüzyılda Mısır'da Savaşa Dair Anılar ve Haçlı Seferleri [121-135]) adlı çalışmada Megan Cassidy-Welch, Dimyat liman kenti ekseninde vuku bulan V. ve VII. Haçlı Seferleri özelinde savaş olgusunun savaşa katılanlar açısından bireysel bellek üzerindeki etkileri ve Hristiyanlık tarihine ilişkin anlatılarda oynadığı role değinir. Savaş alanının fiziksel koşullarını, kutsal bir amaca hizmet ederek hatırlanma olgusunun Haçlı Seferleri'ndeki önemini ve savaş hatıralarının sonraki seferlerde kullanılacak stratejiler açısından algılanışını irdeler.

Playing at Crusade: Cultural Memory and its Re(creation) in Jean Bodel's Jeu de St. Nicholas (Haçlı Seferleri'ne Dair Bir Oyun Metni: Kültürel Bellek ve Jean Bodel'in *Jeu de St. Nicholas*'ın da (Yeniden) Yaratımı [136-155]) Sarah Lambert'e ait bir çalışmadır. Yazar, 1200 yılında Jean Bodel'in, St. Nicholas'ın bir Afrika kralına karşı başarılı olup onun Hristiyan olmasına dair hikâyeyi Haçlı Seferleri konseptine uyarladığı eserini ele alır. Hristiyanların Doğu'daki varlıklarının düşüşte olduğu bir zamanda belki okuryazar olmayan kesim için yazdığı oyunun mekân, dekor, replikler üzerinden incelemesi yapılarak Haçlı Seferleri'nin 13. yüzyılda Fransa'da popüler kültürün parçası olarak kültürel belleğe nasıl işlendiği analiz edilir.

19. yüzyıldan bu yana siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla detaylı incelemelere tabi tutulan Haçlı Seferleri'nin tarih ve toplumlar üzerinde bu denli iz bırakırken Ortaçağ'da bireysel ve toplumsal belleğin oluşumunda sahip olduğu rolün ele alınmaması bir ironi teşkil eder. Haçlı Seferi'ne hatıra, hatırlama, hatırlanma veya unutmak kavramlarından yola çıkarak seferlerin edebi yapıtlar, dini ritüeller, tarihi kaynaklarda yer aldığı şekliyle toplumların ve bireylerin hafızalarında nasıl yer ettiği ve kimliklerinin oluşumunu ne şekilde etkilediği meselelerine değinen eser, seferlere dair farklı bir bakışı açısı ve düşünme tarzı sunması bakımından önem taşır.